

PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA O PITANJIMA ŽIVOTNE SREDINE I ZDRAVLJA

Pravna razmatranja zaštite životne sredine i sa tim povezanih uticaja na ljudsko zdravlje obeležavaju širok spektar različitih pojmova, razvoj novih instituta i nove prakse. Takva ocena se može dati i u pogledu tumačenja odredaba Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Iako Konvencija ne predviđa pravo na zdravu životnu sredinu kao takvo, Evropski sud za ljudska prava pozvan je da odlučuje o tome da li su određena prava iz Konvencije ugrožena postojanjem štete za životnu sredinu i izloženosti stanovništva ekološkim rizicima. Obuhvata se oblast regulisanja koja ima za cilj zaštitu i razvoj životne sredine i njenih delova, kao i zaštitu javnog zdravlja od štete, rizika i smetnji koje proizilaze iz životne sredine i čovekove interakcije sa životnom sredinom. Analize pojedinih predmeta Evropskog suda za ljudska prava u ovoj materiji govore o brojnim štetnim uticajima na zdravlje kao što su: opasne industrijske aktivnosti, odlaganje

* Doktor medicinskog prava, naučna savetnica Instituta društvenih nauka u Beogradu, Centar za pravna istraživanja, hmujevic@idn.org.rs

toksičnog otpada, industrijske emisije i zdravlje, prirodne katastrofe, naftne delatnosti, antene za mobilne telefone, zagađenje bukom, emisije iz dizel vozila, zagađenje zemlje i vode, urbani razvoj, sakupljanje, upravljanje, tretman i odlaganje otpada. Neke od presuda ukazuju na preovlađujuće stavove u zavisnosti od konkretnog slučaja, vrste i ozbiljnosti štete. Jedan od primera je novija presuda po predstavci *Cannavacciuolo and Others v. Italy* (2025). Grupa građana i pet organizacija iz Kampanije (Campania) u Italiji podneli su žalbe u vezi sa zagađenjem životne sredine, posebno u regionu Ognjena zemlja (Terra dei Fuochi) koji uključuje delove provincija Kazerza (Caserta trans) i Napulj. Ovo područje, gde živi oko 2,9 miliona ljudi, ima problem ilegalnog odlaganja, spaljivanja i zakopavanja opasnog otpada, koje često organizuju kriminalne grupe. Toksični otpad se godinama odlaze, zakopava i spaljuje. To je dovelo do značajne štete po životnu sredinu, uključujući povećanu stopu oboljevanja od raka i kontaminirane podzemne vode. Prema odluci Suda, Italija je obavezana da u roku od dve godine sprovede korektivnu strategiju, odnosno da uvede „opšte mere koje će na adekvatan način rešiti problem zagađenja“. Drugi primer je presuda koja je privukla medijsku i stručnu pažnju budući da se po prvi put ticala klimatskih promena. Radi se o predstavci *Verein Klima Seniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland* (2024). Veliko veće Suda presudilo je da Švajcarska krši ljudska prava starijih žena jer država ne preduzima potrebne korake u borbi protiv globalnog zagrevanja. Naime, Sud je utvrdio povredu čl. 8. Konvencije koja predviđa pravo na privatni i porodični život. Sud je takođe utvrdio da udruženje, koje predstavlja preko 2.500 žena starosti od 64 i više

godina, ima status žrtve. U dugogodišnjoj praksi Suda u Strazburu značajno je pomenuti i jednu od starijih presuda *Flore v. Romania* (2003) koja je povezana sa pitanjima zdravlja i dostojanstvenog tretmana osoba koje su na izdržavanju zatvorske kazne. Po mišljenju suda njihov boravak u lošim uslovima lišava ih prava koja im prema Konvenciji pripadaju, zbog čega se u sistemu kažnjavanja zahteva veći stepen zaštite ugroženih pojedinaca.

Ključne reči: zdravlje, štetni uticaji, ekologija, Evropski sud za ljudska prava